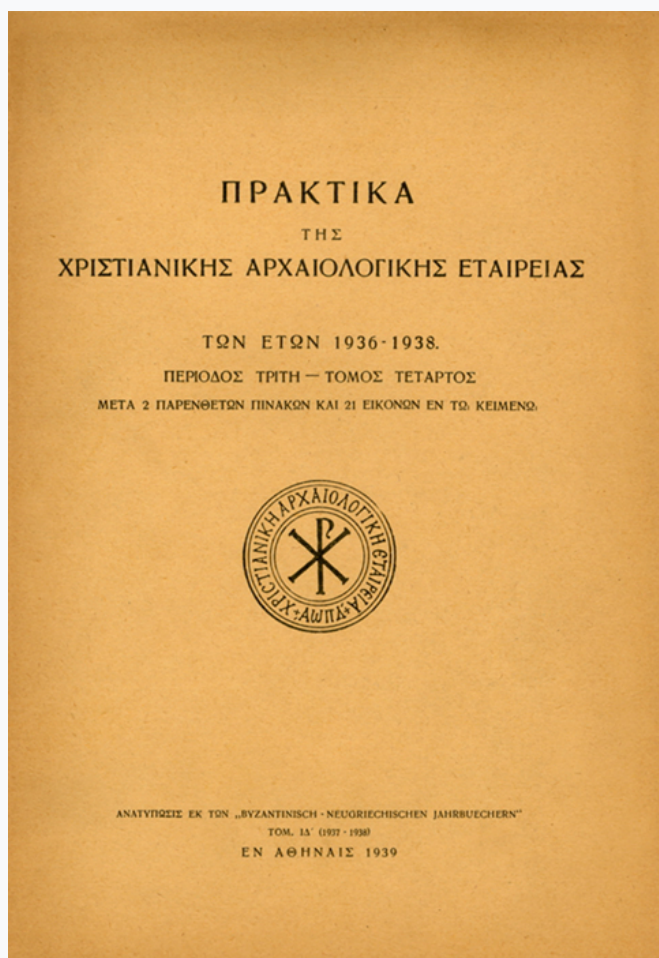

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 4 (1939)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1936-1938), Περίοδος Γ'

Γερμανού μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως
γράμμα προς τους ιερείς της επαρχίας αυτού

Νίκος Α. ΒΕΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1428](https://doi.org/10.12681/dchae.1428)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΒΕΗΣ Ν. Α. (2013). Γερμανού μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως γράμμα προς τους ιερείς της επαρχίας αυτού. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 4, 118-125. <https://doi.org/10.12681/dchae.1428>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γερμανού μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως γράμμα
προς τους ιερείς της επαρχίας αυτού

Νίκος ΒΕΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1936-1938), Περίοδος Γ' • Σελ. 118-125

ΑΘΗΝΑ 1939

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Ὑπὸ

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ (BEES).

ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΡΗΤΕΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Ὁ μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως Γερμανός, περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, εἶναι ὁ τελευταῖος τῆς μητροπόλεως ταύτης κανονικὸς ἱεράρχης ἀποθανὼν μαρτυρικῶς τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1821 ἐντὸς τῶν ἐν Τριπόλει φυλακῶν, ὅπου μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κατωτέρων κληρικῶν καὶ Πελοποννησίων προυχόντων ἐκρατεῖτο ὁμηρος ὑπὸ τῶν Τούρκων¹. Καὶ ἀνεγράφη μὲν, ὅτι ὁ Γερμανὸς οὗτος Χριστιανουπόλεως ἐγεννήθη καὶ ἐσπούδασε ἐν Βυτίνῃ τῆς Γορτυνίας², ἀλλὰ μόνον τὸ δεύτερον

1) Πρβλ. *Ἰωσήφ Ζαφειρόπουλον*, ἱερομόναχον, Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ προύχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτει 1821, συνταχθὲν ὑπὸ Θεοδώρου Ζαφειροπούλου. Ἐν Ἀθήναις 1852, σελ. 66—70 (τοῦ ἔργου ἔχομεν καὶ β' ἐκδοσιν ὑπὸ Ν. Α. Κανδρῆ, ἐν Ἀθήναις 1890, καὶ ἐπιμελεῖα τοῦ ἐν Τριπόλει συλλόγου «ὁ Πάν», ἐν Ἀθήναις 1926 (Πρβλ. καὶ *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, τόμ. Η' [1929/30] σελ. 445). Πρβλ. καὶ τὴν ἔμμετρον ἀφήγησιν τοῦ Δανιὴλ [Παναγιωτοπούλου], μητροπολίτου Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτῶς, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ «Φιλολογικῇ Ἀκροπόλει», ἔτος Α' (1888) σελ. 361-363, 375-371, καὶ τὰ ἀνέκδοτα ἀπομνημονεύματα τοῦ Ἰωσήφ Ἀνδρούσης περὶ τῆς ἐν Τριπόλει ἐγκαθέρξεως αὐτοῦ τῷ 1821.

2) «Ἀκολουθία τοῦ τροπαιοῦχου μεγαλομάρτυρος Τρύφωνος, πολιούχου καὶ προστάτου Βυτίνης· ἀδεία τῆς ἱερᾶς συνόδου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐκδομένη καὶ νῦν πρῶτον μετὰ συντόμου ἱστορικῆς προεισαγωγῆς περὶ τῆς ἐν Βυτίνῃ σχολῆς. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ν. Παπαδοπούλου. (Ὁδὸς Ἁγίου Νικολάου Ραγκαβᾶ, ἀριθ. 1002) 1853», σελ. 16. (Πρβλ. περὶ τοῦ βιβλίου *L. Petit*, *Bibliographie des Acolouthies grecques*. Ἐν Βρυξέλλαις 1926, σελ. 288). Πρβλ. καὶ *Π. Παπαζαφειροπούλου*, «Περὶ τῆς ἐν Βυτίνῃ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τῶν πρώτων αὐτῆς διδασκάλων καὶ τῆς ἐν αὐτῇ καταρτιζομένης Βιβλιοθήκης... Ἐν Ναυπλίῳ... 1858», σελ. 16, τοῦ αὐτοῦ ἕτερον ἔργον, οὗ ὁ τίτλος «Μεθυδριάς», ἐν Ἀθήναις 1883, σελ. 23 (αὐτόθι, σελ. 22, ὑπόσημ. 6 λέγεται, ὅτι τὴν προεισαγωγὴν τῆς ἀπομνημονευθείσης ἀκολουθίας συνέταξεν ὁ ἱστορικὸς Κ. Παπαρρηγόπουλος, τὸ δὲ κείμενον τῆς ἀκολουθίας ἐπιδιώρθωσεν ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ὁ ἐξ Οἰκονόμων, καὶ ὁ μουσικὸς Ζαφείριος Ζαφειρόπουλος).

ἀληθείαι. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὁ Γερμανός, ὁ τελευταῖος μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως, ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 1760 ἐν τῷ χωρίῳ Μεσορούγι, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ὑπήγετο εἰς τὸν δῆμον Νωνάκριδος καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρύτων¹, τὴν δὲ μετὰ τοῦ χωρίου Σόλου ἀποτελεῖ κοινότητα τῆς ἐπαρχίας Αἰγιαλείας. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκαλεῖτο Ζαφερίος Ζαφερόπουλος, ἡ δὲ μήτηρ του Εὐσταθία², ἦτο δὲ ἐξαδελφός τοῦ πρωτοσυγγέλλου καὶ ἱστοριογράφου τῆς Ἐπαναστάσεως Ἀμβροσίου Φραντζῆ³. Οὗτος μεταξὺ ἄλλων γράφει περὶ τοῦ ἐξαδέλφου του Γερμανοῦ, μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως, ὅτι «εἶχε μὲν ὀλίγην παιδείαν, ἀλλ' ἦτον ἀγχίνους, ἔχων μέγα μνημονικόν, καὶ νοῦν ἀντιληπτικόν». «Ἦτον — προσθέτει περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως ὁ Ἀμβρόσιος Φραντζῆς περαιτέρω — φιλαναγνώστης ἀμίμητος, ἔχαιρε πολλὴν ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην, εἶχε ψυχὴν γενναίαν καὶ ἀτρόμητον καρδίαν· ἦτο σταθερὸς καὶ ἀκλόνητος εἰς τὰ θρησκευτικά, ἐγνώριζε τὰς διαλέκτους τὴν Σερβικὴν καὶ τὴν Μολδαβικὴν, μὲ τὰ γράμματά των, τὴν δὲ Τουρκικὴν ἀπλῶς· εἶχε πολὺν ἐνθουσιασμόν διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς πατρίδος⁴.» Ὁ δὲ Ἰωάννης Λαμπρόπουλος ἐν τῷ ἀνεκδότῳ αὐτοῦ ἔργῳ περὶ τῆς «Πελοποννησιακῆς Παιδείας» ἐπὶ Τουρκοκρατίας⁵, ἀφ' οὗ προηγουμένως προβαίνει εἰς διαμαρτυρίαν, διότι παρὰ τὰ πράγματα ὁ Γερμανός Χριστιανουπόλεως ἀναγράφεται Βυτιναῖος, παρέχει περὶ αὐτοῦ ἐνδιαφερούσας εἰδήσεις⁶. «Ποτὲ εἰς τὴν Τριφυλιακὴν Ἀρκαδίαν⁷ — γράφει ὁ Ἰωάννης Λαμπρόπουλος — ὅπου ἡ ἔδρα ἡ Μητροπολιτικὴ [τοῦ Χριστιανουπόλεως] ὑπῆρχε, διὰ τὸ φανατικὸν καὶ αἱμοβόρον τῶν ἐν αὐτῇ Ὀθωμανῶν δὲν ἡδυνήθη ἀξίως τοῦ ὑψηλοῦ χαρακτῆρος τοῦ Μητροπολίτου νὰ ὑπάρξῃ· οἱ πλεῖστοι μάλιστα καὶ θύματα τῆς αἰμοχαρείας των ἐγένοντο ὑπὸ [γρ. ἀπό] τε τῶν Ὀθωμανικῶν παραθύρων καὶ ἀλλαχόθεν ὑπὸ τοῦ θέλοντος Ὀθωμανοῦ διὰ πυροβόλων φονευόμενοι. Οὗτος δὲ [=ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Γερμανός Χριστιανουπόλεως] ἐπὶ το-

1) Πρβλ. π. χ. Ἰ. Ρ. Ῥαγκαβῆν, Τὰ Ἑλληνικά. Τόμ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1853, σελ. 201 κ.ε.

2) Ἀλλως ὁ Κ. Καλαντζῆς (ἰδὲ κατωτέρω, σελ. 120 κ.ε.) σελ. 12, 22.

3) Ἡ μήτηρ τοῦ Γερμανοῦ Χριστιανουπόλεως καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀμβροσίου Φραντζῆ ἦσαν ἀδελφὰ τέκνα.

4) Ἀμβροσίου Φραντζῆ, Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Τόμ. Δ'. Ἐν Ἀθήναις, σελ. 94.

5) Πρβλ. Νίκων Α. Βέην ἐν τοῖς «Παναθηναίοις», τόμ. Θ' (1904/5), σελ. 79, 241, Τρ. Εὐαγγελίδην, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας. (Ἑλληνικά Σχολεῖα ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως μέχρι Καποδιστρίου). Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1936, σελ. XV κ.ε.

6) Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μνημονευομένου ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Ἰωάννου Λαμπροπούλου ἐλήφθησαν αἱ εἰδήσεις, ἃς παρεθέσαμεν ἀνωτέρω περὶ τῆς γεννετείας καὶ τῶν γονέων τοῦ Γερμανοῦ Χριστιανουπόλεως.

7) Κυπαρισσίαν, ὡς μετωνομάσθη ἡ πόλις βραχὺ μετὰ τὴν ἱδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

σοῦτον ηὐδοκίμησεν, ὥστε καὶ μετὰ σεβασμοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρωπομόρφων τούτων θηρίων ἐθεωρεῖτο. Γλυκὺς τὸ εἶδος, μετεῖχεν καὶ τῆς ἁρμοζούσης τῷ χαρακτῆρι του ἀξιοπρεπείας. Ὅταν δὲ κατὰ τὴν δευτέραν τῆς Διακαινησίμου μετὰ τὴν ἐν τῷ Καθολικῷ Ναῷ τῆς πόλεως Ἀρκαδίας Ἀρχιερατικὴν Ἱερουργίαν ἐξήρχετο οὕτως ὥς εἶχεν ἐνδεδυμένος τὰ πολυτιμότερα τῶν ἱερῶν ἀμφίων του, ἐπὶ κεφαλῆς φορῶν καὶ τὴν πολυτελεῖαν του μῆτραν, ὑπὸ δὲ τῶν ἱερέων καὶ πλήθους Χριστιανικοῦ λαοῦ μέχρι τῆς Μητροπόλεως του διὰ μέσης τῆς πόλεως Ἀρκαδίας συνωδεύετο, τῆς μακροτάτης κώμης του μέχρι ἐδάφους καταπιπτούσης, κ' ἐντεῦθεν ὑπὸ τινος τῶν διακόνων του, τὰ ἄκρα αἰρομένης, ὥστε μὴ ἐπὶ τούτου σύρεσθαι, οἱ Ὁθωμανοί, καὶ μάλιστα αἱ ἀπὸ τῶν δικτυωτῶν τῶν παραθύρων θεώμεναι Ὁθωμανίδες, ὑπ' ἐκπλήξεώς τινος συγκινητικωτάτης καταλαμβάνοντες διὰ τὸ μετ' ἀξιοπρεπείας μεγαλοπρεπὲς τῆς πομπῆς, καὶ δι' ἀλλήλων, ἐπευφημοῦντες Μάσιαλα [εὐγε] ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεψιθύριζον. Μετὰ δὲ τὴν εἰς τὴν μητρόπολιν εἰσοδὸν του, ἀποδύμενος τὰ ἱερὰ Ἀμφία, ἐδέχετο τὰς ἐπισκέψεις πάντων, οὐδ' αὐτῶν τῶν Ὁθωμανῶν ἐξαιρουμένων. Ἐνταῦθα παρατηρητέον, ὅτι τοιαῦται θρησκευτικαὶ διὰ μεγαλοπρεπείας κατὰ τὰς δούλας ἐποχὰς ἐπιδείξεις, τὸν μὲν δοῦλον λαὸν ἐπὶ τῇ θρησκείᾳ καὶ τῇ ἐγκαρτερήσει ἐστήριζον, τοῖς δ' Ὁθωμανοῖς σέβας ἐμπνέουσαι, ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον τὴν κατ' αὐτοῦ προκατάληψιν των διέθετον»*.

Καὶ ὁ Δανιήλ, μητροπολίτης Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς, ἐν τῇ ἐμμέτρῳ αὐτοῦ ἀφηγήσει περὶ τῆς ἐν Τριπόλει ἐγκαθέρξεως του τῷ 1821¹, χαρακτηρίζει τὸν Χριστιανουπόλεως Γερμανόν, τὸν Ζαφειρόπουλον, «ἄνθρωπον ἀγιώτατον»². Ὁ δὲ Φώτιος Χρυσανθόπουλος ἡ Φωτᾶκος³, ὁ πρῶτος ὑπάσπιστής τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, ἐκθέτων τὰ κατὰ τοὺς ἱεράρχας ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρεσκεύασαν τὸν Ἀγῶνα καὶ ὑπῆρξαν θύματα αὐτοῦ, λέγει περὶ τοῦ Γερμανοῦ Χριστιανουπόλεως, τοῦ Ζαφειροπούλου, τὰ ἑξῆς: «Ὁ ποιμενάρχης οὗτος ἦτον ἐπίσημος διὰ τὰς γνώσεις του καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του, σεβόμενος πολὺ διὰ τὰ ἐκκλησιαστικά του προτερήματα».

Ἐπ' ἐσχάτων κατέστησεν ὁ Κ. Καλαντζῆς τὸν ἡμέτερον Γερμανόν Χριστιανουπόλεως ἀντικείμενον διεξοδικῆς, καὶ πλουσίας εἰς φαντασίαν, μονογραφίας, μεγάλως τὸν ἄνδρα ὑπερεξαίρων καὶ τοῦτο λανθανόντως. Ἐχει δὲ ὁ τίτλος τῆς μονογραφίας ὡς ἑξῆς: «Μεγάλες μορφές. Γερμανὸς Ζα-

*) Ἀνωτέρω διώρθωσα σιωπηλῶς ὀρθογραφικὰς τινὰς ἀμαρτάδας τοῦ συγγραφέως.

1) Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 118¹.

2) «Φιλολογικὴ Ἀκρόπολις», ἔτος Α' (1888) σελ. 376.

3) Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν... Ἐν Ἀθήναις 1888, σελ. 297.

φειρόπουλος ὁ Χριστιανουπόλεως 1760-1821. Βιβλίο δεύτερο 'Εκδοτικός Οἶκος Μ. Βασιλείου καὶ Σία. 'Αθήνα-1938»¹.

Ὁ Γερμανὸς Ζαφειρόπουλος ἦτο ἤδη ἐπίσκοπος Σεβαστείας, ὅτε ἀποθανόντος τοῦ μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως, ἐπίσης Γερμανοῦ καλουμένου, προήχθη ἐκεῖνος, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1807, εἰς τὴν μητρόπολιν Χριστιανουπόλεως², ὡς διάδοχος τούτου³. Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἐγκύκλιον γράμμα τοῦ Γερμανοῦ Χριστιανουπόλεως εἶναι ἀχρόνιστον, ἀλλ' ὡς φαίνεται ἀπελύθη κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς μητροπολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Χριστιανουπόλεως, πάντως μετὰ τὸ 1811 (πρβλ. κατωτέρω, σελ. 124¹). Μόνον ἡ μονοκονδυλικὴ ὑπογραφή τοῦ γράμματος εἶναι ἰδιόχειρος τοῦ Γερμανοῦ Χριστιανουπόλεως⁴, τὸ κείμενον τοῦ γράμματος ἔχει γραφῇ ὑπὸ τινος γραμματέως. Δὲν δύναμαι νὰ πείσω ἐμὲ αὐτόν, ὅτι ἡ γραφή εἶναι τοῦ Ἀμβροσίου Φραντζῆ. Περιεσώθη δὲ ἐν ἓκ τῶν πολλῶν ἀντιγράφων τοῦ γράμματος ἐπὶ διφύλλου⁵, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπικολληθῇ ἐπὶ παραφύλλων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 κώδικος τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα⁶. Ἔχει δὲ ὁ κώδιξ οὗτος γραφῇ τῷ 1728 ἐν Μυστρᾷ κατὰ τὸ γ' ἔτος τῆς

1) Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, *Κ. Καλαντζῆ*, συγγενὲς δημοσίευμα : «Ὁ ἱστορικὸς Ἀμβρόσιος Φραντζῆς ὁ κληρικός, ὁ πολεμιστὴς καὶ ὁ διπλωμάτης. Ἀθήναι [1938]». (Πρβλ. *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher*, τόμ. ΙΓ' (1936/7) σελ. 154-155).

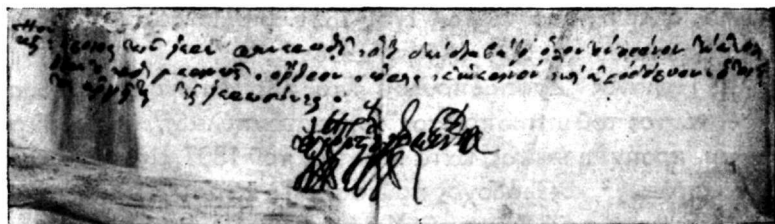
2) Περὶ τῆς ἐκκλησίας Χριστιανουπόλεως πρβλ. *Νίκου Ἀ. Βέην (Bees)*, *Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands im Mittelalter und in der neueren Zeit* (S.A. aus "Oriens Christianus," Serie II. Bd. IV.) Ἐν Λειψίᾳ 1915, σελ. 265 κ.έ., *II. Ζεργλέντην*, Αἱ μητροπόλεις Χριστιανουπόλεως καὶ Ἀργους καὶ Ναυπλίας (ἐν Ἀθήναις 1922). Πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, σελ. 110 κ.έ.

3) *Δ. Δουκάκη*, Κατάλογος μητροπολιτῶν Χριστιανουπόλεως, ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ», τόμ. Δ' (1909) σελ. 366. *Ἀρχ. Χριστοφόρου Κνήτου*, Ἡ μητρόπολις Χριστιανουπόλεως, ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», τόμ. Λ' (1910) σελ. 69 κ.έ. Πρβλ. καὶ *Πολύκαρπον, μητροπολίτην Γόρτυνος καὶ Μεγαλονπόλεως (νῦν Μεσσηνίας)* ἐν «Ἐνασίμοις Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος» (ἐν Ἀθήναις 1931) σελ. 362, *Εὐάγγ. Ἰ. Σαβράμην* ἐν τῇ «Ἐπετηρίδι Βυζαντ. Σπουδῶν», τόμ. Θ' (1932), σελ. 226.

4) Πανομοιότυπα μονοκονδυλικῶν ὑπογραφῶν αὐτοῦ βλέπει τις καὶ παρὰ *Κ. Καλαντζῆ*, Ὁ Γερμανὸς Ζαφειρόπουλος, σελ. 321, 70.

5) Αἱ διαστάσεις ἐκάστου φύλλου εἶναι 0,193×0,282 Τὸ ἀντίγραφον τοῦ γράμματος, τὸ ὁποῖον ἔχομεν λάβει ἐνταῦθα ὑπ' ὄψιν, φέρει ἴχνη συνεχῶν ἀνελίσξεων καὶ ἐνιαχοῦ ἔχει ἀποσχισθῇ.

6) Πρβλ. *Νίκου Α. Βέην*, Κατάλογον τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα. (Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος Παρνασσοῦ, τόμ. Η' [1914]). Ἐν Ἀθήναις 1904, σελ. 12-13. Πρβλ. καὶ *Εὐάγγ. Ἰ. Σαβράμην*, ἐνθ. ἀνωτέρω, σελ. 222, ὑποσημ. 3 καὶ τὴν αὐτόθι δημοσιευομένην βιβλιογραφίαν.

Οι τελευταίοι στίχοι τοῦ γράμματος καὶ ἡ μονοκονδυλιά
τοῦ Χριστιανουπόλεως Γερμανοῦ.

ἱεραρχείας τοῦ μητροπολίτου Λακεδαιμονίας Παρθενίου, τοῦ Καλημέρη¹ Δημοσιεύων κατωτέρω τὸ καὶ λαογραφικῶς ἀξιόλογον ἐγκύκλιον γράμμα, τοῦ ὁποίου ἡ κατανόησις δὲν παρέχει δυσκολίας, διετήρησα κατ' ἀρχὴν τὰς γραφὰς αὐτοῦ τούτου τοῦ χειρογράφου, τὸ ὁποῖον εἶχον ὑπ' ὄψει.

«Κανόνες ὅπου πρέπει νὰ φυλάττουν οἱ ἱερεῖς τῆς ἐπαρχίας.

αον: νὰ μὴν βαπτίζουν τὰ παιδιά εἰς χαρανία, ἀλλὰ νὰ κάμουν κολυμβήθρες, ἢ μπακιρέναις, ἢ ξύλυναις, ὅπου νὰ ἦναι μεγάλαις νὰ χωρῇ τὸ παιδί μέσα.

βον: τὰ ἁγία ἄρτοφóρια νὰ μὴν τὰ βαστοῦν εἰς ὀσπήτια ὅπου κοιμῶνται ἀνδρόγυνα, ἀλλὰ ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς ξεχωριστόν ὀσπήτιον κ(αί) νὰ καίη κανδήλα ἀκοίμητος.

γον: τόν ἅγιον ἄρτον τῆς μεγάλης πέμπτης, ὅταν τόν αὐγάζουν οἱ ἱερεῖς νὰ τὸν ποτίζουν ὅλον καλὰ μέ τὸ ἅγιον αἷμα, καὶ τὴν ἐβδομάδα τῆς λαμπρῆς νὰ τὸν μελίζουν εἰς ψυλούς μαργαρίτας, καὶ νὰ τὸν φυλάττουν ὅλην τὴν ἐβδομάδα διὰ νὰ ξηρανθῇ καλὰ, στεγνώνοντάς τον μέ τὸ δισκάρι ἐπάνω εἰς κάρβουνα, καὶ νὰ προσέχετε νὰ μὴν πέσῃ κἄνενας μαργαρίτης, ἢ ἀπὸ ἄερα παρθῇ, καὶ ὅτινος ἅγιος ἄρτος εὐρεθῇ μουχλιασμένος καθέρεται.

δον: Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν ὅταν εἰπῇτε τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, εὐθύς νὰ λέτε τό, ὁ Θεὸς Ἰλάσθητί μοι, τό, κύριε ὁ τό πανάγιόν σου πνεῦμα, καὶ τὰ λοιπά, καὶ ὕστερον νὰ λέγετε τὴν εὐχὴν τό, ἔτι προσφερόμεν σοὶ τὴν λογικὴν ταύτην, ἕως τὸ τέλος, καὶ τελειώνοντας τὴν εὐχὴν εὐθύς νὰ εὐλογῇτε τόν ἅγιον ἄρτον λέγοντας, τό καὶ ποιήσον τόν μὲν ἄρτον τοῦτον καὶ τὰ λ: ²

εον: "Ὅταν ἔχουν νὰ μεταλάβουν πολλοὶ χριστιανοὶ εἰς τὴν λειτουργίαν τὴν ὥραν ὅπου ρίχνετε τόν ἅγιον ἄρτον, εἰς τό ἅγιον ποτήριον,

1) Τὰς ἀναλύσεις τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ βραχυγραφικῶς ἢ καὶ κατ' ἐπίτησιν γεγραμμένων ἔθεσα ἐντὸς παρενθέσεων. Ἐντὸς ὀρθογωνίων ἀγκυλῶν [] ἔθεσα τὰ ἐλλείποντα λόγῳ χάσματος τοῦ χάρτου.

2) = λ(οιπά).

νά μήν ρίχνετε κ(αί) τήν μερίδα τῆς Παναγίας, καί τῶν ἑννέα ταγμάτων, καί ταῖς μερίδαῖς ὅπου μνημονεύετε ὀνόματα, μέσα εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἀλλά μόνον τόν ἅγιον ἄρτον νά βάνετε, ἕως νά μεταλάβουν ὅλοι οἱ χριστιανοί, καί ὕστερον ὅταν θενά ἀποσπογγίσετε τὰ ἅγια, τότε ρίχνετε ταῖς μερίδαῖς μέσα, διότι ὅποιος τῶν ἱερέ(ων) μεταλάβει χριστιανόν μέ μερίδα τῆς Παναγίας, ἢ μερίδα τῶν ἑννέα ταγμάτων ἢ μερίδα τῶν ψυχῶν ὅπου μνημονεύετε, ὁ τοιοῦτος κατὰ τοὺς θεί(ους) νόμους εἶναι αὐτοκαθαίρετος.

ζον: ὅποιος τῶν ἱερέ(ων) εὐρεθῇ νά πέρνην παράδ(ες) ἀπό τοὺς χριστιανούς τήν ὥραν ὅπου τοὺς μεταλαμβάνει τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὁ τοιοῦτος καθέρεται κατὰ τόν κανῶνα τῶν ἀγί(ων) ἀποστολῶν.

ζον: εὐχέλαιον νά μήν κάμνουν ποτέ δύω ἱερεῖς, ἀλλά τρεῖς, ἐπειδὴ ὅποιοι εὐρεθοῦν δύω ἱερεῖς, καί κάμνουν εὐχέλαιον καθήρεται.

ηον: εἰς ἐρημοκκλησία γκρεμνησμένα, ἄσκεπα, καί χωρίς πόρτες, νά μήν γίνεται λειτουργία, ἀλλά ὅταν φτιάσουν τήν πόρταν, καί φράξουν τρυγύρ(ου) νά μήν ἐμβαίνουν ζῶα, καί νά σκεπάσουν τὸ ἱερόν με τέντα, καί ἔτζι νά λειτουργοῦν.

θον: εἰς τὸ ἅγιον μῦρον λάδι νά μήν βάνετε ποτέ, ἀλλά ὅταν τελειώνη νά στέλνεται νά πέρνητε ἀπὸ τήν μητρόπολιν.

ιον: τὸ νερόν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος νά τό χύνετε εἰς χωνευτήρι ἐπιταυτοῦ φτιασμένον, ἐπειδὴ μία σταλαγματία νά πέσῃ ἐκεῖ ὅπου πατοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὁ ἱερεὺς εἶναι αὐτοκαθαίρετος.

ιαον: ὁμοί(ως) καί τό νίψιμον, ὅπου νίπτεται ὁ ἱερεὺς ὕστερον ἀπὸ τήν θείαν λειτουργίαν, καί τὸ νερόν ὅπου πλύνει τὸ μανδύλη ὅπου [σ]πογγίζεται, καί τό νερόν ὅπου πλύνει τὰ ἱερά καλύματα, ἢ ἄερα, ἢ ποδιὰ τῆς ἁγίας τραπαίζης, ἂν χυθῇ κατὰ γῆς μία σταλαγματίαν ὁ ἱερεὺς εἶναι αὐτοκαθαίρετος.

ιβον: εἰς ὅποιαν ἐκκλησίαν δέν εὐρωμεν ἀπὸ τώρα καί εἰς τὸ ἐξῆς χωνευτήρι εἰς τὸ ἱερόν, καί χωνευτήρι διὰ τὸ νερόν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὸν τοιοῦτον ἱερέα τὸν καθήρωμεν ἐξαποφάσεως.

ιγον: ὅποιος ἱερεὺς εὐρεθῇ νά ἀποθάνῃ παιδί ἀβάπτιστον εἰς τήν ἐνορίαν του, ἢ χριστιανὸς ἀνεξομολόγητος, καί ἀμετάδωτος, ἢ λείψανον νά θάπτῃ ἄψαλτον χωρὶς τὸν ἱερέα ἀπὸ ἀμέλειαν του, ὁ τοιοῦτος ἱερεὺς καθήρεται.

ιδον: "Ὅποιος ἱερεὺς εὐρεθῇ νά μήν ἐρμηνεύῃ τοὺς χριστιανούς τῆς ἐνορίας του νά μάθουν νά κάμουν τὸν σταυρόν τους, καί μετάνοιαις γονατισταῖς, καί νά ξεύρουν νά λέγουν τὸ πιστεύω πατέρα, υἱόν, καί ἅγιον πνεῦμα, τριάδα ὁμοούσιον, καί ἀχώριστον καί δέν τοὺς ἐρμηνεύει νά νηστεύουν τὰς τέσσαρας ἁγίας τεσσαρακοστάς, καί ὅλας τὰς τετράδας καί παρασκευὰς ὅλου τοῦ χρόνου, τήν ἡμέραν τοῦ σταυροῦ εἰς τὰς 14: σептемβριου, τήν ἀποτομήν τοῦ Προδρόμου εἰς τὰς 29 Αὐγούστου, τήν παραμονήν τῶν Θεοφανείων καί ἄλλαις ὅσαι νηστεῖαις διωρίζουν οἱ θεῖοι κανῶνες, καί νά

μήν δουλεύουν τὰς κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου, καὶ τὰς μεγάλας ἑορτὰς· νὰ μὴν βλασφημοῦν, νὰ μὴν κλέπτουν, νὰ μὴν πορνεύουν, νὰ μὴν παρ-
νομοῦν, νὰ μὴν σκοτώνουν, νὰ μὴν προδίδουν δικαί(ους) ἢ ἀδίκως, νὰ μὴν
ἀρπάζουν ξένον δίκαιον, νὰ μὴν ἀναθεματίζουν, νὰ μὴν κάμουν ὄρκον
δικαί(ως) ἢ ἀδίκως, ἀλλὰ νὰ τρέχουν εἰς τὰς ἐκκλησίας, νὰ βοηθοῦν τοὺς
πτωχοὺς καὶ ὀρφανὰ, νὰ ἐξομολογοῦνται ὅλα τοὺς τὰ ἁμαρτήματα· διότι
ὅποιον τῶν ἱερέ(ων) φ[α]νῇ ἀμελὴς τῆς τοιαύτης ἐρμηνείας καθήρεται.

ΙΕΟΝ: ὅποιος ἱερεὺς ὑβρίσει, ἢ κτυπήσ[ει] ἄνθρωπον, χριστιανόν,
ἢ ἀλλόφυλον ὁ τοιοῦτος παιδεύετε μὲ ἄργηταν.

ΙΖΟΝ: ὅλοι οἱ ἱερεῖς νὰ φροντίσετε νὰ ἀγωράσετε ἓνα βιβλίον λεγό-
μενον ἱερά κατήχησις, καὶ ἄλλο ὅπου λέγετε χριστιανικὴ διδασκαλία,¹
καὶ νὰ ἔχη ὁ κάθε ἓνας νομοκάνωνα, ἐπειδὴ εἰς ὅποιον δὲν εὔρεθῇ ἓνα
ἀπὸ αὐτὰ παιδεύεται.

ΙΖΟΝ: καλογήρους ἀπὸ μοναστήρια, καὶ ἱερεῖς ἀπὸ ἄλλην ἐπαρ-
χίαν, ὅποιος ἱερεὺς πιάσει χωρὶς γράμμα μας ἀδείας καὶ δὲν μᾶς τὸν φέρῃ
ὅπου εὔρεθῶμεν παιδεύεται.

ΙΗΟΝ: χωρὶς στεφανοχάρτι, ἢ ἐδικόν μας, ἢ τῶν ἐπιτρόπων μας,
ὅποιος ἱερεὺς εὔρεθῇ νὰ στεφανώσῃ ἀνδρόγυνον, μὲ ὅποιανδήποτε πρό-
φασιν ὁ τοιοῦτος παιδεύεται.

ΙΘΟΝ: ὅποιος ἱερεὺς στεφανώσῃ ἀνδρόγυνον, ἀπὸ ξένην ἐπαρχίαν
ἢ χωρὶς στεφανοχάρτι, ἢ μὲ στεφανοχάρτι, ἢ ἀπὸ ἐνορίαν ἄλλου ἱερέ(ως),
ἢ ἀπὸ ἐπιτροπὴν ἄλλου ἐπιτρόπου, ὁ τοιοῦτος θέλει παιδευσθῇ μὲ καθαί-
ρεσιν.

ΚΟΝ: τὰ στεφανοχάρτια τῶν ἐπιτρόπων, καὶ τὰ ἐδικὰ μας, ἀφωρι-
στικά, καὶ ἀποδείξεις καὶ ὅτι ἄλλα γράμματα νὰ τὰ φυλάττετε.

ΚΑΟΝ: ὅταν ἓνας ὅπου θέλει νὰ στεφανωθῇ, καὶ πηγαίνει διὰ στεφα-
νοχάρτι εἰς τὸν ἐπίτροπον ὁ κάθε ἱερεὺς νὰ δεῖδῃ ἀπόδειξιν ἰδιόχειρόν του
καὶ νὰ φανερώνῃ ὅτι δὲν ἐμποδίζεται, ὁμοί(ως) καὶ πρόθεσιν ἢ χρεωστεῖ,
ἢ δὲν χρεωστεῖ, καὶ χωρὶς τέτοιαν ἀπόδειξιν ὁ ἐπίτροπος νὰ μὴν δίδῃ
στεφανοχάρτι, διότι παιδεύεται ὁ ἱερεὺς.

ΚΒΟΝ: τὴν ἐβδομάδα τῆς τυρινῆς, καὶ τὴν ἐβδομάδα τῆς λαμπρῆς

1) Δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ὀρίσωμεν ποίαν ἐκ τῶν πολλῶν κατηχήσεων,
αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἶχεν
ὑπ' ὄψει γράφων τὰ ἀνωτέρω ὁ Γερμανὸς Χριστιανουπόλεως. ὁ Ζαφειρόπουλος.
Ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία, ἢ ὁποία συνιστᾶται ἀνωτέρω εἰς τοὺς ἱερεῖς, εἶναι
τὸ γνωστὸν διδασκαλικὸν βιβλίον, οὗ ὁ τίτλος λέγει: «Χριστιανικὴ Διδασκα-
λία περιέχουσα τὰ ἀναγκαῖότερα ἄρθρα τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως, εἰς τὰ ὁποῖα
πρέπει νὰ διδάσκωνται οἱ παῖδες. Μ' ἐρμηνείαν τινὰ πῶς γίνεται τὸ σημεῖον τοῦ
Σταυροῦ. Ἐν Βενετίᾳ, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ», 1812, σελ. 32, σχ. 12ον (πρβλ. Ἄ.
Βρετὸν Παπαδόπουλον, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1854, σελ. 155,
ἀριθ. 418). Ἐχοντες ὑπ' ὄψει, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη τὸ 1812, πιστεύο-
μεν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἢ μετὰ ταῦτα ἀπελύθη τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον γράμ-
μα τοῦ Χριστιανουπόλεως Γερμανοῦ Ζαφειροπούλου (πρβλ. σελ. 361).

τὴν λεγομένην διακαινήσιμον γάμοι νὰ μὴν γίνωνται, ἐπειδὴ ὅποιος ἱερεὺς στεφανώσῃ καθήρε(ται).

κγ^{ον} : ἱερεῖς, ἱερομόναχοι καὶ ἱεροδιάκονοι, νὰ μὴν γίνωνται κουμπάροι, μήτε παιδία νὰ βαπτίζουσιν, ὡς νουνοί, μήτε ἀνδρόγυνα νὰ στεφανώνουν ὡς κουμπάροι, διότι καθίρωντ(αι) κατὰ τὴν συνοδικὴν ἀπόφασιν.

κδ^{ον} : ὅποιος ἱερεὺς εὗρεθῇ νὰ κλαίψῃ ἀπὸ ἀρχιερατικὰ δικαιώματα, γάμους, προθέσεις, ἐμβατοίκια¹, καὶ ἄλλα ὁ τοιοῦτος πληρώνωντάς τα διπλά, καθήρεται.

κε^{ον} : ὁποῦ εὗρεθῇ ἡ γυναῖκα, ἡ ἀνδρας ὁποῦ νὰ κάμῃ μαγείας, ἡ γητεύματα, ἡ ἐξορκίσματα, τοὺς τοιούτους νὰ [μὴ] ἔχετε τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἰ δέ μὴ παιδεύεσθε οἱ ἱερεῖς.

κς^{ον} : ὅποιος, τῶν ἱερέ(ων) φανερωθῇ, ὅτι δέν διαβάζει ὅλον τὸν χρόνον τὴν ἀκολουθίαν του καθημερινῶς, ὄρθρον, ὥρας, ἑσπερινόν, καὶ ἀπόδειπνον, ὁ τοιοῦτος ἀργεῖται τῆς ἱερωσύνης.

† Ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός².

1) Παρετυμολογικῶς ἐσχετίσθη ἡ λέξις πρὸς τὰ *οἶκος*, *οἰκία*, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀνωτέρω γραφή.

2) Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 122, τὸ σχετικὸν πανομοιότυπον.